

## ÁTUTAZÓK

Újra aláereszkedtek a völgybe. Ropogott a hó bakancsuk alatt. Asztalosok, mérnökök, szabók, tanárok és fodrászok. Egytől egyig mind ugyanolyan barna kabátban igyekeztek a falu felé. Ügyeltek arra, hogy ne szájon át vegyék a jeges levegőt, hosszú ideje már nem érezték ujjaikat, leszoktak dércsípte arcuk törölgetéséről. Két napja megfagyott, és letört egyik társuk orra, így az ellenőrző mozdulat tapintatlanság is volt. Most rézsút gyolcsba tekert arccal, eszelős tekintettel haladt leghátul, kerülve minden őt kerülő tekintetet, egyedül a billegő hátaк erdejét firtatva.

Mennyi ideig kell még rettegniük, amíg a természetellenesből ösztön lesz, megszokás? Az első seregtől távoli napokon még próbálták áthidalni a veszteséget: az írást legjobban ismerő társukat tábori lelkésszé tették meg, aki leginkább alkalmasnak tartotta magát, az a térképész szerepét vállalta el, míg a legidősebbet vezetőjüknek fogadták. Utána fokozatosan elmaradoztak a misék, a táj nem sietett segítségükre lakott területtel, holott már számtalan településen kellett volna keresztülhaladniuk, és a vezér szerepét is időről időre az ragadta magához, aki még őrzött magában egy kevés jelenlétet, és nem tartott attól, hogy rossz sugallatai után nem hallgatnak már rá soha többé. Hogy elkerüljék az összetűzéseket, egyre kevesebb szót váltottak egymással. Harmadik napja némák, mintha fogadalmat tettek volna.

Itt már másodjára járnak. A gémeskút mellett egy gyermek lapult, a töméntelen bunda miatt még csak a nemét se lehetett bizton megállapítani. Visszarohant, haza. Aki egyszer elköszönt, és hivatlanul jelenik meg, mindenképp bajt jelent. Füst szállt fel a házakból, messziről vezette ide a katonákat, mint lámpafény a szúnyograjt. Eleven betlehemi csillag ez, és kínzóan kopár a táj. Még patanyomokat se találtak, amikor legutoljára itt jártak, búzaszemekből rakták ki a kecskék, lovak figuráit, a pattogó tűz előtt mutogatva el, bőszen hadonászva a nyájuk után. A falu ősz előljárója késsel bökölte meg a szemes kontúrokból összeálló jószágokat. Leölték őket. Megették őket. Miért? Mert jöttek, és vizitek. Mert jöttek a sajátjaink, és ami megmaradt, elvitték. Nem beszélnek egymás nyelvét, és azt, hogy hazugnak tartják az előljárót, meg se kísérelték kézjelekkel kifejezni. Arcul ütötték, ami akár lehetett büntetés, vagy a kétségbeesés kisülése is.

Ezután sorban felszaggatták a pincék ajtajait, feldúlták a padlásokat, kirámolták a szekrényeket és ágyaljakat, elrejtett hús, bármi ehető után kutatva. Csak takarmány volt náluk, abból se sok. Girhesek a gyerekek, amint lekerültek róluk a bundák és rongyok, ez egyből tüntetően nyilvánvaló lett, pedig az öregek és asszonyok lemondtak saját adagjuk egy részéről, hogy a kisebbek kevésbé szenvedjenek a nélkülözéstől. Érkezésük előtt temettek el valakit, hogy gyermek vagy felnőtt volt, nem lehetett tudni. Nem is érdekelte a jövevényeket, a holtaknak már nem kell küzdeniük a téllel.

Fenygetéssel, fegyverrel kikényszerítettek a kis közösségtől némi kását. Miután ettek és aludtak, az előljáró másnap kérlelni kezdte a férfiakat. Nincs elegendő éték ennyi emberre, itt nem húzhatják ki a telet, inkább megmutatják számukra az utat a következő falu felé, hogy merre tartsanak, ha az ország mihamarabbi elhagyása a cél. Lázadoztak az utasítások ellen, követelték, hogy mutassa meg számukra az elrejtett nyáját, a karámban némi ürüléket talált az egyik emberük, bizonyára azért vannak lefogyva és elgyengülve, mert a katonák jötte előtt elkergették az állatokat, járhatnak itt mások is, látták a csizmás nyomokat, talán a férjeik bujdokolnak a kecskékkal a távolban valahol? Keservesen hosszú ideig tartott, míg megértették egymást. A vallatók az előljáró passzivitását tettenérsékként fogták fel, de a hozzájuk intézett kérdés kizökkentette őket nyugtalan igazságérzetükből. Akkor, hogyhogy nem találtak a csizmák mellett patanyomokat is? Kérték, hogy mutassák meg, merre találnak lóhető vadra. Erre nem járnak vadak, az évnék ebben a szakaszában nem, csak ha eltévednek. Hisz nem véletlen, hogy egyre se lertetek.

Vittek még a magvaikból, a házak körüli fenyőkről is annyi tobozt gyűjtöttek, amennyit csak magukkal tudtak cipelni. A falusiak feltűnően megkönnyebbültek, amikor a továbbállás mellett döntöttek. Akár igazuk is lehetett, és az ellenség járt itt, sajátjaik hurcolták el a megmaradt, még le nem öldösött jószágokat. Azért egyik társuk javaslatára makacsan körözni kezdtek a település körül, lehet, gazdátlanul kóborolnak azok a kecskék, hisz olyan messze volt a következő falu, hogy az itteniek is tudhatták, halálra ítélik őket azzal, hogy távozásra bírják az egyre legyengültebb, elkeseredett csapatukat.

Nem találtak semmit, bármennyire beosztották, a takarmány és a tobozok is elfogytak. Itt még fák sincsenek, kivágták őket a rohadt viskóikhoz, hogy tüzelhessenek a télen, forralhassák az üstjeiket, mert kell lennie húsnak, bizonyára havat hordtak az üregekre, amiket csak ők találhatnak meg, túl puhák voltak velük, puskát kellett volna szegezni az egyikük fejéhez,

szinte dróton rángatták őket ezek a бүdös parasztek, bízva abban, hogy majd sorban elhullanak a jeges pusztaságban.

Így tértek vissza másodjára, immáron némán és eltökélten. Feltépték újra a pinceajtókat, feldúlták a padlásokat, és kirámoltak minden rést és lehetséges rejtékhelyet. Utána fegyvert szegeztek az előljáró halántékához. Idegenül pengő nyelvükön hadart, nem lehetett bizton eldönteni, kinek címezte mondandóját. Mintha biztatta volna túsul ejtőjét, hogy tegye meg, essenek túl rajta, mert hiába tértek vissza. Vagy a népéhez intézett tanácsokat. Elárult nekik valamit. Ütni kezdtek. Ütötték, amíg bele nem halt a sérüléseibe, későn vették észre, így már nem volt mit tenni. Ott térdelt mellette a letört orrú férfi, arrébb húzta a kötést, hogy tisztábban láthassa a péppé taposott testet.

Egy szónoklaton már túl vannak, mert csak a gyermekek pityeregtek, bújtak anyjukhoz, a felnőttek rezzenetlen arccal figyelték a feldúlt idegeket. Eligazítást kaphattak, hogyan élhetik túl az éhező horda dühét. Ebben a félpercben ragadta magához a parancsnokságot egy, az előljáró taposásából kiharadt úr. A zúgva őrlő hófúvást túlharsogva fejtette ki, hogy bár a lehető legrosszabbul áll sorsuk, ezt a rosszat már csak egy módon bilenthetik a túlélés felé. Megtették tétjeiket, átverték, megalázták őket. Beszélt a vágyról, önzésről is. Ő immáron vágytalan, bár eddig udvariasan tengődtek az éhhalál és örület szélén, ideje sarkukra állni, és felismerni a realitásokat. Amit elvesznek, azért fogják, mert nekik jobban szükségük van rá. Egy birodalom fiai, az egész világnak diktálják a kultúrát. Ezek itt? Ezek ösztönvezérelt korcsok, csak szaporodni és zabálni tudnak, nem hoznak létre semmit utódokon kívül, úgy élnek, ahogy halnak. Nyomtalanul.

Mindezt az előljáró rugdosása közben szavalta magában, már régóta érlelődött benne, talán a némaság hozta felszínre buddh-természetét, ismer-te fel az önkényt, illúziót és kreálmányt, amivel béklyóban tartják egymást, a világot. De nem oszthatta meg ezt senkivel, az igazi megvilágosodás mindig póre magány és kiszolgáltatottság, egy ilyen sajátos, egyéni matériákból összeálló építmény átadása, a tervrajz kifejtése csak gyéren és hitványul sikerülhet.

Nyelvükben nem, csak gátlásaikban egyek. Mégis elküldték a messzi föld művelt urait, haljanak éhen egyedül a vadonban, míg férjeik ugyanúgy hátba szúrják, alattomosan verik vissza seregüket, ahogy azt csak rossz vérük, furfangjuk nyomán rendre véghezvihatik az ilyenek. Nem szabad leereszkedni a szintjükre, az erkölcsök keveredése semmi jót nem fial, meg kell haladni önmagunkat.

– Meg kell tennünk, szükséges. Különben meghalunk.

Az elmúlás kártyáját kell a riadt nyáj előtt felmutatni, terelni őket a saját érdekük felé, gondosan beomlasztani az összes tévutat, mert csökönnyösen elfordítanak orcájukat, befognák fülüket másképp. Ilyen gyenge és erélytelen fiakkal odaveszhet a haza, ami hívja-hívogatja őket ezen az ismeretlen, barbár földön is. Nem szorulnak a megbocsátására, ha képesek megvetni lábukat, és belátni azt, hogy mindig azt kell cselekedni, és magunkhoz venni, ami szükséges, mert itt is, az idegenség mélyén is magunkban hordozzuk a hazát. És ha lemondunk róla, velünk együtt hal, beburkol és elfed végül a terméketlenség, egy erőnkét szípolyozó ideológia, ami piedesztálra emelte a lemondást, az irracionálisitást. Beszélhetne nekik mértékről, de még nem lehet, még süketek és vakok, aki a lemondásban is mértéktelen, dőzsöl a hasztalan, önhibás cselekedetekben, az ugyanúgy az illúziók rabja, hozzá van bilincselve egy kormányrúdhhoz, és a maga körül dúló vihar tudatához szintén, ami az első tévedés számára porond, ahol szintúgy csak eltévedni lehet, arra ítélni magunkat, hogy a tévedéseinkben álljunk helyt, és küszködjünk, de a kiút nem irányokhoz, az irányoktól sebes tájakhoz kötődik. Valótlan a vihar és a kormány. Akarat kérdése, hogy meddig navigálunk, saját képzeleteink tajtékát félve.

Két jól megválasztott mondatra volt csak szüksége. Gyújtózsínór, paló volt ez is. A tengerben is a felszín ejt rabul mindenkit, és féljük a mélységeket. Utóbbiak még eleddig ismeretlen, új embert kívánnak meg. Ez az új század pedig végre az lehet, ahol kettesével szedhetjük a lépcsőfokokat, és nem rettegünk többé annak a korlátnak az eltűnésétől, amit kezünkkel sose érintünk, csak létezésének tudata vigasztal, ahogy felfelé törünk.

Elszakították a gyermekeket és nőket egymástól. Külön házba terelték őket. A nők valami egész másra gondolhattak, nyugodtan túrték, nem tiltakoztak. Mikor egyikük szoknyáját emelte volna, rögtönzött, rendetlen sortűz kaszálta le valamennyiüket. Volt, aki remegett, öklendezni próbált ezután. Nem volt mit kiadnia magából, utána el is múlt, a remegés is csillapult. A munkán megosztottak, volt, aki nyúzott, szeletelt, mások a tűzrakáshoz láttak, figyelmesen bíbelődtek el minden egyes gallyal, a rakáshoz adtak, majd elvettek, mintha örökké kellene rendezgetniük azt, és az alagyűjtásra sose kerülne sor, nem kell majd azon pirítani semmit.

Kifejezetten undorító volt az ózdkodásuk, képmutató moralizálásuk. Meg se érdemlik ezt. Miért menti meg olyanok életét, akik nem tudják értékelni azt? Ezek az emberek foltok a lepedőn, még gennyedzik az, ami kis híján végzett velük a vándorlásuk során.

Tegyen javaslatot, hogy teljelenek itt ki, megvárva az olvadást? Kockázatos lenne, még a végén visszatérnek a férfiak az egyik este, és mindannyiukat lemészárolják. Pedig tarthatnák a gyerekeket a pincében, az öregeket takarmányként használva. Mindig lenne friss hús. De ami után ezek jóllaknak, és túl lesznek az éhhalálon, már nem biztos, hogy könnyen elfogadnák ezt. Hosszú, kimerítő munka lenne eloszlatni kételyeiket. Fegyverropogás rázta fel gondolataiból.

Kisietett a ház elé, a hófúvásban alig látott valamit, de kitartóan tört afelé, ahol a gyerekeket tartották fogva. Bolondok. Félúton összetalálkozott egy fiatal legénnyel, elfúló hangon kezdett el magyarázni neki, szinte saját retorikáját továbbfűzve:

– Ha azt megtenni szükséges volt, akkor ezt is, de nem a szükség, hanem a kegyelem, a jóakarattal miatt.

Látta égő arcán, rángó gesztusain, mennyire taszítja, hogy a kegyelem és jóakarattal szavakat használta. Szégyenkezik.

– Jól tettétek – nem mondhatja azt, hogy hibáztak. Hallgatniuk kell rá, ezután is.

Beszóhatnak a húsokat. Biztos puhább is, kevésbé rágós. Nyilván felzaklatja őket az ártatlan élet elvétele. Pedig a gyermekek nem ártatlanok, csak őszinték, egy ideig. A pusztításban és gyűlöletben épp úgy, mint a szeretetben. Ez nem ártatlanság, ez tanulatlanság, és a legtöbbször a legrosszabb mesterek kezei nevelik ki, rontják el a generációk füzérét. Ha több gyermekiséget őriznénk magunkban, most nem kellene taktikázni, vívódnia az alsóbbrendű megszokás hatalmával.

Darabokra szelve és alaposan átsütve már nem is voltak asszonyok. Miután jóllaktak, és már a puskák a visongó öregeket is elcsendesítették, végre újra tisztán tudtak gondolkodni, mérlegelni a jövőt. Újra volt térképészük, aki a csillagokból, a legközelebbi település és a határ vélt távolságából megbecsülhette az út várható tartamát, hogy ehhez igazíthassák a magukkal vitt és a naponta elfogyasztásra szánt hús mennyiségét.

Megsütötték a maradékot. Sose tudták meg, hogy a gyermekeké mennyivel lágyabb. Felgyújtották az összes viskót, amikor folytatták útjukat.

A háború vége után, hazatértükkor egyikük se köszönte meg neki. Szóba se hozták. De azért tudniuk kellett, hogy miatta menekültek meg. Elnyomták, vagy megmagyarázták maguknak azt, ami tulajdonképpen nem szorult semmi effélére. Egyet remélt, ahogy egyedül a tábori lelkész tisztét nem vállalta el utána semelyikük, úgy a gyónásról, feloldozás kereséséről is lemondtak. Ez ugyanúgy vihar és kormány.

Ő maga tanított egyetemi katedrán, befogott fülű, vakon-süketen életen átgazoló fiatalokat. Előbb az egyik, majd a másik viharon végigmasírozó embercsorda elől bujkált. Harminchét évvel később futott össze egy kifőzdében azzal a volt katonatársával, aki a gyermekek sortüzét levezényelte. Miért szaladt ki akkor, azután? Nem tudhatta, hogy épp feljűk tart, nem hozzá sietett. Lehet, hányini akart. Vagy végezni magával.

Nem ismerte fel, a terem legtávolabbi sarkában űlt le, hogy lehetőleg senki csámcsogását ne kelljen étkezés közben hallania. Leplezetlenül felszisszent, amikor egy kopaszodó férfi mellette foglalt helyet. Vallatni kezdte, az életéről. Amit mesélhetne, azt úgyse értené, ami meg érdeklődését felkeltené, az érdektelen. Így hát az utóbbi mellett döntött. Remélte, hogy rácafol majd a keltett benyomásra, és kiderül erről az emberről, léte micsonda értékkel bír, hogy érdemes volt megmentenie. Most, öreg fejjel, a felismerésekbe és csalódásokba belefáradva, lehet, hogy inkább ott fagyott volna meg, bosszúból megfosztva a világot intellektusától. De ha végre jóllakott, biztos elereszti ezt az alantas, kifejezetten kispolgári indulatot. Ez az ember az átlagosnál is átlagosabb, itt, vele szemben. Azért juttatta hát haza, hogy soha, semmit ne kezdjen magával? Ezért tartunk ott, ahol. Az erélytelenek miatt.

– Valamit el kell mondanom.

Már mindannyian végeztek, az öreg épp felállni készűlt, de az asztal fölé ereszkedő férfi maradásra bírta. Egymás szemébe néztek, a beszélgetésűk kezdete óta először.

– Miután elhagytuk a falut, az egyik hajnalban én őrködtem. Ez egy vagy két nappal a távozásunk után lehetett. Én láttam azt a kecskenyájat. Ott mentek el a távolban, és egy kisgyerek botladozott utánuk, a dombokon túl. Én láttam.

Az öreg elfordította arcát. Hihetetlen, mennyi időt elvesztegetett.

– Miért mondd ezt el most nekem? Miért mondd ezt úgy, mintha változtatna bármin is?